

2023

Проект співфінансується Європейським Союзом, проте висловлені погляди та думки належать лише авторам цього проекту і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.

Разумова Г. В.,
Науковий керівник
Дзюба О. В.
 студент

*Придніпровська державна академія будівництва та архітектури,
 Приазовський державний технічний університет*

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ

Сьогодні тільки ті держави, які мають розвинену інноваційну систему та здатність до безперервного впровадження інновацій в усіх сферах життя країни здатні займати провідні місця серед економік світу. Для визначення поточного потенціалу та позиції України в інноваційній сфері можуть бути використані різні показники та індекси. Серед методів оцінки до основного, який може бути використаний для об'єктивного визначення інноваційного потенціалу України, можна віднести присвоєння різних балів країнам у Глобальному інноваційному індексі на основі групи показників.

Формування глобального інноваційного індексу є результатом співпраці Корнельського університету, Всесвітньої організацією інтелектуальної власності (WIPO) та міжнародною бізнес-школою (INSEAD), а також їх партнерів. Глобальний інноваційний індекс пропонує корисні інструменти аналізу та широкий список індикаторів, які розраховані для 131 країни у 2021 році, 132 країн у 2022 році.

У звіті 2022 року найбільш інноваційною країною визнано Швейцарію, за нею йдуть США, Швеція, Велика Британія та Нідерланди. Також відзначається, що до ТОП-10 інноваційних економік світу наблизився Китай (11 місце), в той час як Туреччина та Індія вперше увійшли до ТОП-40 [1].

Україна в Глобальному інноваційному індексі 2022 року зайняла 57 місце, утримуючи четверту позицію серед 36 країн економічної групи lower-middle income [1].

Табл.1

Характеристика основних складових інноваційного індексу України

Складові індексу	Загальна оцінка			Місце України у рейтингу		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Інституції	55,6	56,2	47,4	93	91	97
Людський капітал і дослідження	40,5	38,2	36,6	39	44	49
Інфраструктура	33,1	32,3	38,7	94	94	82
Рівень розвитку ринку	42,1	42,3	23,4	99	88	102
Рівень розвитку бізнесу	29,5	28,9	32,3	54	53	48
Результати знань та технологій	35,1	32,3	32,9	25	33	36
Творчі результати	29,9	30,9	19,8	44	48	63
Загальний рейтинг				45	49	57

Джерело: сформовано авторами за [1-3]

Індекс інноваційного розвитку за Bloomberg містить такі ключові показники:

- виробництво з доданою вартістю (20%): наукові дослідження та розробки, що сприяють зростанню ВВП;

- продуктивність праці (20%): ВВП на 1 працівника та кількість відпрацьованих годин;

- інтенсивність досліджень і розробок (20%): державні підприємства у сферах сучасних технологій – космічні, військові, біологічні, механічні, комп’ютерні, програмні та Інтернет-послуги, виробники відновлюваної енергії;

- концентрація дослідників (20%): кількість дослідників та розробників на 1 млн населення;

- проникнення високих технологій (10%): вартість іноземного виробництва та експорту технологій.

- ефективність вищої освіти (5%): відсоток випускників акредитованих закладів 2, 3 та 4 рівнів з усіх предметів, відсоток студентів, що спеціалізуються на високих технологіях, та щорічний відсоток випускників зі ступенем у галузі високих технологій;

- патентна активність (5%): кількість патентних заявок на 1 млн населення.

За рейтингом Bloomberg у 2020 році перше місце посіла Німеччина, друге місце – Південна Корея, а третє місце – Сінгапур.

Замикають п'ятірку лідерів Швейцарія та Швеція. Ще однією ознакою зростання у 2020 році, проаналізованою Bloomberg, стала Україна та 53,6 країн. Україна посідає 60 місце в рейтингу продуктивності. Це свідчить про те, що країна використовує дешеве, сучасне виробниче обладнання для виробництва надлишкової продукції. Україна займала 58 місце за рівнем технологічних інновацій. За показником ВВП, що витрачені на дослідження і розробки, ледве потрапляє до складу перші п'яти лідерів. З іншого боку, Україна має 28 і 35 вищих навчальних закладів і патентних заявок на мільйон жителів.

Україна до повномасштабного вторгнення володіла достатніми можливостями для інновацій, проте не в повному обсязі їх використовувала. Перш за все, це стосувалось сфери торгівлі новими продуктами та захисту прав інтелектуальної власності.

У вітчизняній економіці ще є значний потенціал для інноваційного розвитку, але він швидко зникає, тому єдиний прийнятний спосіб не відстати від прогресу людської цивілізації та відбудовувати економіку країни – це перехід на інноваційний шлях розвитку [4].

Як демонструє досвід інших країн, найбільш прийнятним способом проходження інноваційного шляху є дотримання концепції інноваційного прориву. Суть цієї концепції полягає не в буквальному копіюванні шляху країни, яка має стабільні позиції на світовому ринку, а слідувати за власним шляхом – в пошуку власної порівняльної конкурентної переваги з достатнім і необхідним для її реалізації рівнем потенціалу інноваційного розвитку.

Головною проблемою на цьому шляху інноваційного розвитку є, безумовно, важкий стан країни у всіх сферах життя, що пов'язані з військовими діями (зменшення кількості населення, втрата територій, руйнування виробничих потужностей тощо).

Що стосується довоєнного періоду, то для нього були характерні інші негативні чинники – витрати на інноваційну діяльність витрачались здебільшого на вдосконалення вже розроблених продуктів і технічних процесів, вироблення яких засновувалось на колись освоєних і вже безнадійно застарілих технічних принципах. В результаті цілі сектори економіки ставали нежиттєздатними і абсолютно неконкурентоспроможними. Наразі міжнародні оцінки загалом не дають детальнішого опису та прогнозу

інноваційного потенціалу країни. Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року [5] містить результати аналізу стану інноваційної діяльності та показники України у певних світових рейтингах. Так, документом справедливо відзначається, що конкурентні позиції України у сфері інновацій є нестійкими.

Дані Державної служби статистики України наведено підтвердження погіршення показників інноваційної сфери:

- зменшення кількості інноваційно активних підприємств з 8 173 (за період 2016-2018 років) до 2 281 (за період 2018-2020 років), що склало відповідно 28,1 % та 8,5 % від загальної кількості підприємств;

- витрати на інновації мали не стійку тенденцію – у 2016 році – 23 229,5 млн грн, у 2017 році – 9 117,5 млн грн, у 2018 році – 12 180,1 млн грн, у 2019 році – 14 220,9 млн грн, у 2020 році – 14 406,9 млн грн.;

- кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок щороку зменшувалась з 97 912 осіб у 2016 році до 78 860 осіб у 2020 році;

- кількість упроваджених у звітному році видів інноваційної продукції (товарів, послуг) складала 4 139 од. (2016 рік), 2 387 (2017 рік), 3 843 (2018 рік), 2 148 (2019 рік), 4 066 (2020 рік).

Основні показники, що характеризують інноваційну діяльність в Україні, наведено у таблиці 2.

Як видно з показників таблиці 2, інноваційний процес в українській економіці не набув значних масштабів, а кількість підприємств, що впроваджують інновації, не мають відчутної тенденції до збільшення навіть до початку повномасштабного вторгнення. Крім того, приблизно третина витрат на інноваційну діяльність, спрямовується на придбання обладнання. У цей же час обсяги фінансування витрат на придбання нових прав інтелектуальної власності та проведення досліджень і розробок є значно меншими.

2023

Таблиця 2

Основні показники, що характеризують інноваційну діяльність в Україні за 2016-2020 роки

Рік	Частка кількості інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %	Кількість упроваджених у звітному році видів інноваційної продукції (товарів, послуг) усього одиниць	Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок – усього, осіб	Витрати на інновації, млн грн	Витрати на виконання наукових досліджень і розробок – усього, млн грн
2016	18,9	4139	97912	23229,5	11530,7
2017	16,2	2387	94274	9117,5	13379,3
2018	16,4	3843	88128	12180,1	16773,7
2019	15,8	2148	79262	14220,9	17254,6
2020	16,8	4066	78860	14406,9	17022,4

Джерело: узагальнено авторами за [6]

Майже половина інноваційних компаній взагалі не фінансує дослідження, пов'язані з виробництвом.

Основними бар'єрами для розвитку інноваційної діяльності в Україні є такі:

1. Недосконалість інституційного забезпечення, включаючи політичне, регуляторне та бізнес-середовище.

2. Занизький рівень розвитку інноваційної інфраструктури, включаючи частку валового нагромадження капіталу у валовому внутрішньому продукті, екологічну стійкість; доступність та якість електронного урядування (впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у поєднанні з інституційними реформами та використанням нових навичок у державному управлінні для реалізації державних послуг та демократичних процесів).

Вітчизняний ринок промислової продукції ще не має тієї гнучкості, яка притаманна ринкам країн з розвинутою економікою (європейському, американському ринку тощо).

Згідно з міжнародними розрахунками щодо оцінки конкурентоспроможності, Україна належить до категорії «економіки, що орієнтована на нарощування ефективності». Отже, категорія вже не «економіка, що орієнтована на формування виробничого потенціалу», але поки що рівень не відповідає категорії «економіка, що орієнтована на інновації».

Категорія «економіка, що орієнтована на нарощування

ефективності» характеризується підвищенням ефективності виробничих процесів і якості продукції. Для підвищення конкурентоспроможності такого типу економіки пріоритет надається вищій освіті й науковому сектору, ефективному функціонуванню ринкових механізмів, ринку праці, вдосконаленню фінансових ринків, розвитку внутрішнього ринку до максимально можливого рівня та розширенню присутності на зовнішніх ринках, а також створенню ефективних механізмів використання та захисту існуючих технологій [8].

Таким чином, для того, щоб бути конкурентоспроможним, потрібно не лише працювати над розробками, а й впроваджувати їх. Згідно з результатами оцінювання, інноваційна активність вітчизняних компаній є на недостатньому рівні.

В тому випадку, якщо Україна буде не здатною конкурувати на світовому ринку, то поступово буде втрачено внутрішній ринок. За таких умов через деякий час єдиною конкурентною перевагою стане вичерпний ресурсний потенціал країни.

Отже, виникнення нових технологій й розробка нових продуктів і пов'язана з ними промислова трансформація є результатом динамічної взаємодії між інноваційними фірмами та організаціями, здатними забезпечити підтримку інновацій, такими як університети, галузеві асоціації та державні установи, і саме інституційні чинники відіграють найважливішу роль у цьому процесі.

Список використаної літератури:

1. Global Innovation Index 2022. Ukraine. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_2000_2022/ua.pdf.
2. Global Innovation Index 2021. Ukraine. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021/ua.pdf.
3. Global Innovation Index 2020. Ukraine. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020/ua.pdf.
4. Касич А. О., Бурківська В. А. Трансфер технологій як механізм інноваційного розвитку підприємства. Приазовський економічний вісник. 2018. № 6. С. 188-194.
5. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів

2023

України від 10.07.2019 року. №526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>.

6. Економічна статистика / Наука, технології та інновації. Статистична інформація. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.

7. Разумова Г. В., Оскома О. В., Перетятко К. О. Інвестиційна діяльність в Україні та її вплив на національну економіку. Економічний вісник Донбасу. 2022. № 2 (68). С. 35-41. [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-2\(68\)-35-41](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-2(68)-35-41).

8. Сидоренко К. В., Марченко В. С. Трансформація економіки України під впливом глобалізаційних процесів сьогодення. Сучасні проблеми глобалізаційних процесів у світовій економіці: XII міжнар. наук.-практ. конф., 11 листопада 2019 р.: тези доп. Київ, 2019. С. 194-196.

Проект співфінансується Європейським Союзом, проте висловлені погляди та думки належать лише авторам цього проекту і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.

**Фісуненко П.А.,
Булєєв Ю.С.**

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури,

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МАРКЕТИНГУ

Сучасний економічний ландшафт перебуває на стику інновацій та трансформацій, визначених стрімким розвитком цифрових технологій. У цьому контексті питання економічної безпеки стає надзвичайно актуальним, оскільки підприємства повинні адаптуватися до змін [1], які неодмінно супроводжують впровадження штучного інтелекту в маркетингові стратегії.

На основі практичного досвіду нами проаналізовані ключові аспекти використання штучного інтелекту (AI - Artificial Intelligence)